

Páternoszter

A Mikulás-ünnepélyre egyszer Rostás Endrét, a hivatal főportását ajánlották Téalapónak. Testes, nehézjárású férfi kellett, aki piros palástjában, méltóságteljes léptekkel tud járkalni a gyerekek között, hogy dicsérő vagy dorgáló szavak kíséretében ossza szét a puttonnyá bélelt szemétkosárból az előre elkészített ajándékesomagokat. Ezenkívül legyen mérőöldköves csizmája, ami időnként döngjön is a talpa alatt.

Így aztán beöltöztették, és hogy rekedtebb legyen, lehajtott előtte néhány decivel. Büszke volt a szerepére és azzal dicsekedett, hogy évekkal ezelőtt máshol is fellépett már. Fűnek-fának mesélte, hogy nem idegen tőle a versszavalás sem, és hogy vidéken szerződést is kínáltak neki. Na de ez nagyon régen volt.

A Mikulás-napi fellépésre komolyan készült. Kikérdezte a szülőket a gyerekek magaviselete felől és a válaszokból rövid mondatokat szerkesztett. Néhány nappal az ünnepség előtt behozta Téalapó-ruháját és a szervező bizottság előtt próbálta fel. Kampósvégű botjával úgy kopogott végig a szakszervezeti szobán, mintha a következő pillanatban az ablakon akarna kilépni, hogy repülő szánkójával a házak fölött tűnjön el.

– Rendben van? – kérdezte, amikor már negyedszer is ellépegetett a bizottsági tagok előtt.

– Nem kellene dúsabb szakáll? – fontoskodott az egyik rendező.

Rostás elvtárs megállt, előre billentette a botját és vattával körülragasztott szemeivel rámeredt a kérdezőre.

– Ez maguknak kevés? – fortyant fel. – Én nem akarom elriasztani a gyerekeket! Talán még ez a gubanc is sok. Ha rámismernek, az sem lesz baj. Legalább híret viszik, hogy Rostás bácsival jól szórakoztak egyszer.

A rendezők meg-megcsóválták a fejüket, néhány jelentéktelen észrevételt is tettek még, hogy aztán hivataloskodó arccal mindenbe beleegyezzenek. Így fogadták el a palástot, a piros-puha sapkát és a csizmát, ami valóban akkora volt, hogy akár a Dunát is át lehetett volna lépni vele.

Amikor a Téalapóvá változott főportás megjelent a kultúrterem ajtajában, egyszerre kiabálni kezdtek a gyerekek. Mindenki felugrott és a székek között futottak-furakodtak előre. Pedig a puttony sem volt még nála. Azt majd utána hozzák a törpék. Persze csak akkor, ha csendben maradnak. Mert a Téalapó észrevesz mindent és mindenkit: Még azt a szőkehajú kisfiút is, aki négykézláb mászkál a fűtőtest mellett. Ilyenkor villanásnyi csend lett a sorok között. A szülők is fel-legeeztek egy pillanatra, aztán újra felbolydult az egész terem.

– Megjött a Mikulás! – mélyítette el Rostás elvtárs a hangját. – Itt a Téalapó! – és odaállt a színpad elé, amelynek összehúzott függőnye most olyan, mint valami hatalmas, vörös palást.

A terem is szinte kitágult. A falakat alig lehetett látni a félhomályban. A mennyezet helyén pedig, mintha az égbolt kandikált volna be. Innen is, onnan is forró, izgatott kiáltások visszhangzottak és a gyerekcarcokon rózsapirossá csattant a bőr.

– Nekem is hoztál valamit? – kérdezték többen és már oda is szaladtak a Téalapóhoz.

Pillanatok alatt élő gyűrű fogta körül a szakállas embert. Ujjak kapaszkodtak a palástjába és aki nem fért oda, az a lábak között próbált szerencsét.

De koppant a bot!

Megint csak néhány másodpercig lett csend. Csődöt mondott a szülői tekintély. Hevesebben dobogtak az izgalomtól felkorbácsolt szívek és néhány perc múlva már a falakat repesztgette a zshivaj. De hogy ebben a nagy zűrzavarban mégis mindegyikük külön-külön egyéniség, hogy a vérmérsékletük is különböző, az rögtön kiderült, amint széthuzták a függönyt.

A színpad közepén ott állt a bélelt kosár. A lámpafény szinte lángra lobbanította a piros bársonyt.

Volt gyerek, aki nyomban fel akart kapaszkodni és akadályt nem ismerve törtetett előre. Volt olyan, aki az összeverődött csoportok közé vegyült, hogy egyesült erővel hódítsák meg a színpadot. Akadtak, akik tátott szájjal bámulták a kosarat, meg a hirtelen vakitónak tűnő színpadi fényt és csak lassan merészkedtek közelebb. A rendszerezők, a fegyelmezettek a Téalapót lesték, aki majd szólítani fogja őket. A kisebbek az anyjukhoz bújtak és úgy várták, hogy rájuk kerüljön a sor.

Most erélyesebben koppant a bot!

Hiába.

Erre még egyszer döndült egyet a padló.

A nyüzsgő hangyaboly végre lecsendesült. Csak időnként csattant fel egy-egy vékonyka hang. A bátrabbak is hátrább húzódtak.

A Téalapó lassú, kimért mozgással lépegetett fel a színpadra. Csizmája nagyokat döngött a falépcsőn, Körülnézett. Figyelmeztető karmozdulatai azonban jelezték, hogy még nincs teljesen rend. Minden gyerek üljön vissza a helyére, ha nem akarja, hogy megharagudjon a Mikulás. Aztán előrehúzza a kosarat. Egészen a színpad széléig. Halk, fojtott sóhajtás lebbent végig a termen. Széttárta a karját. Kezében hosszú árnyékot vetett a bot.

– Kedves gyerekek! – mondta a főportás lágyan. De aztán ércesebb hangon folytatta:

– Nemsokára minden kiderül! Mert a Téalapó előtt nincs titok. Ő a legrejtettebb szögletbe is beelát. Még a szívetek is megnyílik előtte.

Nyugtalan mocorgás hallatszott lentről.

A Mikulás leengedte a karját.

– Akinek a nevéét szólítom – kezdte barátságosan –, az ide jön, és ha jó magaviseletű volt, vagy mindennap megtanulta a leckét, kap tőlem valamit.

Hideg áramlott a lábak közé. Valahol kinyitották az egyik ajtót.

– Adamik Palika! – hangzott az első név.

Vékonydongájú fiúcska indult el középről. Egy darabig magabiztosan lépkedett a széksorok között, de amikor a színpad előtti szabad térre ért, megtorpant és félnéken tekintgetett hátrafelé.

– Engedelmes viselkedésedért – hallja a kisiú fentről – egy csomag cukrot hozott nevedre a Mikulás. Gyere csak közelebb. Na látod, nem történik semmi baj.

A gyerek magához szorította a piros csomagot és szaladt, szaladt a széksorok között, amíg a helyére nem talált. Ott aztán az anyja ölébe kapaszkodott és mindjárt bontogatni kezdte a zörgős papírzacskót.

A levegőt újra felforrósította a várakozás feszültsége. Rostás elvtárs hirtelen Szirbek úrra gondolt, az alkalmi Mikulásra, aki gyermekkorában lánccsörgéssel riasztgatta a falu kicsinyeit. Nem süveges, hanem közepen begyömészölt piros sapkája akár bohócé is lehetett volna. Palástot utánzó bíborszoknyája pedig csak a bokájáig ért. Úgy himbálódzott ide-oda, akár egy harang. Édesanyja csak az udvar kapujáig engedte be, de oda sem szívesen. Úgy vélhette, hogy az ilyen zörgő-

csörgő lárma felbolygatja a ház nyugalját. De azért előre elkészített egy színing töltött pohárával, hogy aztán néhány jutalomfillérrel is megtoldja még. Apja egyszer a konyhába tessékelte Szirbek urat. Ott kínálta meg borral. Sőt, újra töltött, ha kiürült a pohár. A láncos férfi ormótlan cipői zavartan tapogatták a földes padlót és ahogy ült, viszeres lábszárjai is látszottak a palástszoknya alatt. Persze, amikor a jegyző úr öltözött Mikulásnak, a hangulat ünnepelesebb volt. Váratlanul jelent meg a templomajtóban és szinte áhítatos csendet varázsolt maga köré. Díszes püspöksüveget viselt és a pásztorbot aranyozott görbülete megmegcsillant a lámpák fényében. Aztán kiküldte a gyerekeket a sekrestyébe, hogy az ajándékokat a padokba készített cipőkbe csúsztassa. Aztán kattant a zár, mint-ha láthatatlan ujjak, kezek tárták volna szélesre a sekrestyeajtót. Imádkozó gyerekekhangok visszahangoztak a templom boltívei alatt, a falu nincstelenjeié.

De hol van már ez a régi Mikulás? – rezzent össze Rostás Endre, és ha rekedten is, de újra megszólalt:

– Bodó Csilla!

– Cseh Krisztina!

– Dániel Lacika!

A Téalapó itt egy pillanatra megállt, majd hangja egyszerre dorgáló lett:

– Laci, Laci! Ejnye, ejnye! Szorgalmasabban gyakorold a számolást, ha egyszer mérnök akarsz lenni. Most még Neked is hozott valamit a Mikulás, de ha nem javulsz, jövőre virgácsot kapsz csokoládé helyett.

A kislány megilletődve állva maradt és csak akkor indult vissza a helyére, amikor már hívták a következőt:

– Domokos Erzsike!

A kislány – hordócska alakjával – magabiztosan hozta el a csomagot. Hajában lepkeszárnyak módjára feszült a fehér szalag.

Zacskók zizegtek, lábak dobogtak és újra teljes lett a hangzavar. Pedig a Téalapó kosarában még mindig volt ajándék. Néhány türelmetlenkedő gyerek felkapaszkodott a színpadra. De a puttony közelében megtorpantak. Mert botjával ilyenkor nagyot koppantott a Mikulás, miközben szabad kezével galléron fogta a rendetlenkedőket és fenyegetően rájuk kiáltott:

– Azonnal beraklak benneteket a puttonyomba! Onnan aztán nem tudtok kimászni. És úgy eltűnök veletek, hogy hipp-hopp! Még a szüleitek sem találnak rátok.

Riadt csend lett egyszerre. Csak a rakoncátlanok iszkoló lépései surrantak tova a padlón. Az elnökhelyettes is ott volt a fiával, portás társa, a félkarú pedig a lányát hozta el. De ő szolgálatban volt most és csupán néha-néha nézett be a kultúrterem ajtaján. Egy pillanatra feltűnt az elnök alakja is. Akik észrevették, zavarban voltak, mert hirtelen nem tudták eldönteni, vajon a gyerekeiket mutogassák-e, vagy saját magukat. Mindenesetre feszesebben ültek a székeikben és igyekeztek úgy forogni-fordítani az arcukat, hogy a színpadról éppen rájuk essen a fény. A gyerekeket mindez persze nem érdekelte. Az egykorúak barátságot kötöttek, a félénkebbek a szülők mellé húzódtak, de néhányan kiszöktek a hatalmas előcsarnokba, hogy futkározással vezessék le fel-feltörő szabadságvágyukat. Kint a félkarú most nem szólt rájuk. Még akkor sem, amikor üvegfalú portásfülkéjét úgy rohamozták meg, mint valami várat. Ketten belül védekeztek, a többiek pedig kívülről támadtak. Egyikük leemelte a telefont és a kagylót géppisztoly módjára tartotta maga elé. A Téalapó Rostás hiába csalogatta őket vissza bentről, senki sem engedelmeskedett. Ezért megszegve a szabályt, utánuk lépkedett ő is. Lompos járással cammogott a kőpadlón.

– Ma minden a tiétek! – mondta fennhangon és az irodaépület emeleteire mutatott. Mindenki nevetett a teremben. Benne pedig valami szunnyadó lázadás

lett úrrá, amely mindig ott lapult a szíve tájékán, de amit az üvegfalú portásfülke, a főnökök előtti hajbókolás, meg az aranyzsinóros sapka darabokra tördelt már régen.

– Nem ér! – kiabáltak a támadó gyerekek. – Lőni nem szabad! Mi védtelenek vagyunk.

Ekkor a Téalapó hosszú botját az üvegfülke pultjára fektette, mintha célozni akarna ő is. A fiúk nyomban körülverték és szájukkal utánozták a sorozatot.

– Hasalj! – pattogott a géppisztolyos gyerek és a telefonkagylót a melle elé tartotta. A készülék azonban csörömpölve zuhant a kőre. A műanyagcserepek szét-szóródtak és csak a kagyló akadt fenn a kilincsen. Élettelenül lógott róla a zsinór.

– Nem baj! – legyintett Rostás Endre.

A szülők kitódultak az előcsarnokba. A szakszervezeti titkár rendreutasítóan megmarkolta a Téalapó palástját.

– Elég legyen ebből! – sziszegte.

De a főportás nem hallgatott rá. Botját úgy irányította a támadók felé, mint valami ágyút.

– Ez csak játék! – nevetett és megigazította félrecsúszott szakállát. – Bumm, bumm!

Néhányan visszasomfordáltak a terembe. Az egyik fiú elbújt a lépcsőházi oszlop mögött. Meghunyáskodott tekintettel leskelődött kifelé. De a Téalapó önfeléd kiáltással csalogatta vissza őket:

– Ma tiétek az egész épület! Gyerünk a páternosztérhez! – és hosszúra nyújtott lépésekkel előre indult. Mintha csizmája valóban havat taposna. Szánkót is érzett a háta mögött, amelyre gyerek-felnőtt egyaránt felkapaszkodik, hogy kirepítse őket ebből a világból. Mert nemcsak a portásfülke lehet börtön, hanem azok az emeleti szobák is, ahol íróasztalok fonnak láthatatlan rácshálót a följük görnyedő lelkek köré.

– Gyertek csak! – integetett a gyerekhadnak. – Fent az űrben mindenki számára lesz hely! – és a már alvó liftet egyetlen gombnyomással fölébresztette újra. Az aknában az üres deszkafülkék először megrezzentek csak, hogy aztán halk surrogással megkezdjék körforgásukat.

– Mit csinál maga itt, Rostás elvtárs? – szolt a Téalapóra a kultúrfelelős és a kapcsoló után nyúlt. A ragasztott szakállú férfi azonban félretolta onnan, hogy a következő pillanatban már be is szálljon a soronkövetkező fülkébe. Csizmája nagyot koppant a műanyagpadlón, palástja pedig lobogott, mint valami zászló. Először a feje tűnt el, majd a nyaka és a válla, már csak a csizmáját lehetett látni, végül semmit.

A gyerekek torkán megakadt a szó.

De egy rövid idő múlva – megkönnyebbülésükre – a Mikulás leereszkedett a másik oldalon.

– Fent minden súlytalan! – mondta titokzatosan és megsimogatta a szakállát.

A csodálkozástól mindenki tátott szájjal nézett rá.

– Találtál ott valakit? – kérdezte egy komolykodó arcú fiú aztán és fejével az emeletek felé bökött.

A Téalapó igazított egyet a palástján.

– Csak nem képzelitek, hogy valótlanl állítok?! – és hangja egyszerre szigorú lett. – Odafent valóban nincs senki!

Bizonytalan mocorgás-toporgás volt a válasz.

– Senki? – kételkedett egy göndörhajú.

Ekkor egy ismeretlen férfi ereszkedett le a magasból. Aktatáskáját a hóna alatt szorította. Talán észre sem vette a gyerekeket. Csak a kíváncsiskodó-mél-

tatlankodó szülők felé vetett egy rövid pillantást, a szakszervezeti titkárnak azonban köszönt is.

A fiúk tekintetében gyanakodó fény villant.

– És ez? – kérdezték szinte egyszerre.

A Mikulás azonban megrázta a szakállát és fölényesen legyintett.

– Akiket én láttam fent – mondta –, azoknak nem volt testük. Csak a lépéseiket hallottam, ahogy láthatatlan talpuk meg-megcsusszant a padlón. De – itt lehalkította a hangját – amint a földszinhez közelednek, nyomban emberré változnak át. Azért van olyan alagútsötét az első emelet alatt.

– Ez az aktatászkás is? – kérdezte közülük a legkisebb.

– Hát persze! Mindenki!

Még a szakszervezeti titkár is nevetett, pedig már elhatározta, hogy Rostás Endrét felelősségre vonja holnap. Az emeletet járt Téalapó eközben végigtapogattott a palástján.

– Odafent – mondta suttogó hangon –, odafent mindenki elveszti született alakját. Arctalan, szívtelen lényekké változnak valamennyien. Fogadjátok meg – most fölemelte a hangját –, ha felnőtök, ti ellenálltok ennek a rontó varázslatnak.

– Megfogadjuk! – harsogták a gyerekek.

A szakszervezeti titkár meg a kultúrfelelős kényelmetlen pillantásokat küldözgettek egymás felé, de mivel az elnökhelyettes is láthatóan jól szórakozott, tudomásul vették a szabálytalan Mikulás-napot.

– Holnap azért – suttogta az egyik – jelentem az elnök elvtársnak. Az ilyen bohóc még portásnak sem való.

A Téalapó most a gyermekek közé vegyült.

– Én most leszek hatvan éves – emelte fel hirtelen a hangját. – Még a gondolatától is borzadok, hogy nap mint nap ebben az üvegkalitkában kell ücsörögnöm. Úgy beszélnek velem, mintha mindenki szolgája lennék. Köszönni, udvariaskodni persze kötelességem. De nekem még senki sem biccentett vissza. Úgy mennek el mellettem, mintha nem is lennék!

Feszült csend telepedett az előcsarnokra.

Rostás Endre főportás agysejtjeibe hirtelen egy megalázó emlék furakodott. Fiát – a kis Zolit – néhány éve be sem akarták engedni. Végül a maradék ajándécsomagból kapott egyet. A kultúrfelelős szabadkozott ugyan, de mégis nagyon fájt. Vagy nem tetszik valakinek, hogy csupán amolyan portásféle vagyok?

– Az ünnepségnek vége! – mondta aztán. – Nagyon boldog voltam, hogy veletek lehettem! – és a páternosztér felé fordult. Piros alakjával egyre magasabbra emelkedett a deszkafülke. Aztán eltűnt a csodálkozó szemek előtt.

– Éljen a Téalapó! – kiáltották a gyerekek kórusban.

Egy idő múlva mindenki ott forgolódott-toporgott a kapuban. A kicsik a szülőkkel, kipirult arccal a nagyobbak, az iskoláskorúak pedig csoportokba verődve. Mint tanítás után, úgy préselődtek ki az utcára. Néhányan ugyan vissza-visszafutottak még, hogy megpillantsák a fentről leereszkedő Téalapót. De hiába vártak.

– Esik a hó! – kiáltotta valaki.

Örömmujongás remegtette meg a levegőt. Aztán az utolsó gyerek is kilépett a kapun. Nyomasztó lett utánuk a csend. Csak néhány hógolyó csattant kintről a ráccsal védett üvegtáblákon. Lassan elnéptelenedett a tér is. A metró mozgólépcsői szinte felszippanthatták a havas, hancúrozó társaságot.

– Rostás elvtárs! – kiabált a liftaknába a kultúrfelelős néhányszor, de mivel nem kapott választ, kikapcsolta az áramot. A főportás azonban sem másnap, sem az elkövetkező hetekben nem adott életjelt magáról, pedig átkutatták az épületet a pincétől a padlásig. A Téalapó-ünnepség óta a lakásán sem látta senki.

Közben tavasz lett, majd nyár.

Eltűnt! – írta az aktára végül az elnök és a vastaggá duzzadt dossziét íróasztalának mélyére süllyesztette. Beosztottjainak pedig utasítást adott, hogy erről a különös esetről senkinek se ejtsenek szót.

Az irodaépület hivatalnokai sokáig félve lépték át az örökmozgó deszkafülkék küszöbét. A szorongástól azonban arcuk mintha emberibbé vált volna.

CIGÁNY KÖSZÖNTŐK

Karácsonyi mondóka

Szép ezüst rucácska
ezüst lába megpihent,
legyen szerencsétek,
vagyonotok gyarapodjon!
Amoda lent, amoda lent,

még lentebb,
ki ül ott lent?
Űl a gazda.
Szánd meg, áldd meg
ezt a gazdát,
ó, nagy Isten!

Karácsonyi köszöntő

Szerenosés reggélit!
Legyetek boldogok, cigányok, ezen a szent napon!
Töltsétek el ezt a karácsonyt is
egészségesen és jókedvűen a családokkal együtt!
Felejtsétek el a szegénységet
és járjatok ezüstön és aranyon!
Segítsen benneteket a Szent Isten
még jobb módba
és még jobb életbe
és ne hulljon szét sohasem a családok!
Segítsen benneteket az Isten!
Legyünk szerencsések!

Ébredjetek, jó cigányok! (Újévi ének)

Ébredjetek, jó cigányok,
ébredjetek, jó cigányok,
ó, hatalmas égi Isten!

Gazda ül majd háznépével,
gazda ül majd háznépével,
ó, hatalmas égi Isten!

Mert az Isten szállt le közénk,
mert az Isten szállt le közénk,
ó, hatalmas égi Isten!

Asztalkája meg van rakva,
asztalkája meg van rakva,
ó, hatalmas égi Isten!

Székecskére ki fog ülni,
székecskére ki fog ülni,
ó, hatalmas égi Isten!

Asztal mellé ki fog ülni,
asztal mellé ki fog ülni?
Ó, hatalmas égi Isten!

Tócsi ül majd az apjával,
Tócsi ül majd az apjával,
ó, hatalmas égi Isten!

Köszöntelek benneteket, cigányok! Adja az Isten, hogy sok szerencsés évet érjete meg, és éljete sok évet, juhaitokkal, lovaitokkal, kutyáitokkal együtt! Éljete sok évet!

Bari Károly gyűjtései és fordításai